Necropolítica: la racionalitat de la pedagogia quotidiana del govern Bolsonaro a Brasil

João dos Reis Silva Júnior [1]

Breno Alves dos Santos Blundi [2]

Everton Henrique Eleutério Fargoni [3]

Traducció: Joaquin Martínez Ortiz

Utopia o distopia quotidiana?

En el film *Blade Runner*(1982), dirigit per Ridley Scott i dens en imatges, la pel·lícula s'inicia en un escenari futurista de Los Angeles en l'any 2019, amb el fondo, com un personatge fonamental, de la banda sonora de Vangelis. Malgrat l'impacte emocional que causa este inici cinematogràfic, que arrabassa a un ésser humà sensible, crida l'atenció un altre personatge per igual intens de l'obra: la manera de vida que allí reprodueix el director. Existeixen transeünts en aparença absents del que ocorre al seu voltant, que visten models de roba eclèctics o sincrètics (**cyberpunks*) [4], però que assenyalen una unitat de grups. Fins i tot es pot inferir que són membres de diferents tribus urbanes. Estem en una ciutat nocturna, fosca, repleta de diferents llums de neó i sota una pluja intensa, que ens indueix a molts significats i signes que són un obstacle per a la comprensió de l'organització urbana i social i dels processos de reproducció social en aquell moment històric que produeix la ficció. Ens quedem estàtics davant de tanta heterogeneïtat, fragmentació i a una bellesa artificial perfecta, que és probable que ens impedisca aconseguir la comprensió immediata dels fenòmens que veiem, per la comprensió dels nexes existents entre aquests en el moment d'una pràctica social quotidiana. Només admirem, perplexos, l'absència aparent de la dimensió humana i, per consegüent, de la racionalitat dels processos quotidians de reproducció social.

Intrigats, passem a observar el *modus vivendi* d'aquells que allí semblen sobreviure. La construcció que fem, en l'àmbit de la nostra consciència, que ja va patir l'impacte del film, resulta de la nostra observació i percepció de les escenes. Els nexes establits per aquesta via es converteixen en una construcció mecànica limitada per l'aparença i per l'immediat, perquè sols observem els éssers humans en el que fan per a aconseguir el que desitgen per a sobreviure en aquell context,

 Licencia
Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

en un present eternitzat. L'escena és bella i aterridora, perquè éssers humans com nosaltres ignoren els semblants al seu voltant i semblen adaptats a l'ambient. Enmig de la barbàrie, són individualistes, violents, escèptics i impassibles davant el que se'ls presenta.

En intentar trobar-hi algun sentit al que ens causa impacte, que ens faça comprendre a aqueixos éssers i les seues relacions en un nivell més profund, es comprova que els processos de reproducció social de les maneres de sobreviure d'aquells éssers socials es troben penetrats, quasi amb exclusivitat, per la simple utilitat. El criteri que orienta i presideix les seues pràctiques, en l'immediat, és la seua utilitat per a la supervivència. En un primer moment és difícil aprehendre que és el que, de manera mediada, els presideix. A més, les seues pràctiques realitzades d'aquesta manera, en una superficialitat extensiva, crea una pedagogia que forma els éssers humans tornats cap a si, en perjudici del que els uneix, el seu caràcter genèric.

La pràctica social que veiem en la quotidianitat dels éssers humans en metròpolis com São Paulo, Lisboa, Tòquio, Barcelona o Londres presenta les mateixes característiques que abans es van indicar per mitjà de la ficció. L'heterogeneïtat, la fragmentació, la impossibilitat d'establir nexes entre els fenòmens que es troben presents en les nostres pràctiques quotidianes i la necessitat de donar respostes immediates a les demandes que planteja l'objectivitat social ens impedeixen assumir com a criteri de les nostres accions la veritat històrica. En el seu lloc col·loquem la veritat pragmàtica. Els subjectes tendeixen, d'aquesta manera, a reproduir tan sols les relacions socials de dominació que s'apropien de l'objectivitat social i objectiven les metes que s'estableixen momentàniament.

Per a poder comprendre la finalitat del nostre text es fa necessari primer comprendre en forma teòrica la categoria del que és quotidià, la diferència entre vida quotidiana i vida no quotidiana, les seues característiques i les respostes dels individus, així com la pràctica social pautada per la quotidianitat; per a això, ens recolzem en Lukács (1966; 1967; 1979). Assenyalem també que les notes d'aquest text expandeixen en forma considerable el debat que ací es planteja, perquè aquesta producció dialoga amb altres publicacions dels autors d'aquest article.

Quotidià, no quotidià i la pràctica social

La quotidianitat com una categoria d'anàlisi de la societat i dels fenòmens que la fonamenten no va ser desenvolupada per Marx en les seues obres, ni tampoc pel

marxisme corrent. No obstant això, alguns filòsofs com Lukács (1855-1971), Agnes Heller (1929-2019), Karel Kosík (1926-2003) i Henri Lefebvre (1901-1991), sustentats en una tendència ontològic-marxista, es van proposar desenvolupar teories d'anàlisis a partir de la quotidianitat. D'aquesta manera, ens basem en els escrits de Lukács (1966; 1979; 1994) per a definir ràpidament el concepte de vida quotidiana, no quotidiana i la relació d'estes categories amb la pràctica social dels individus, amb l'objectiu de comprendre la pedagogia del que és quotidià.

La societat moderna es va afirmar a partir de la raó, i el coneixement científic es reconeix com un saber vàlid, que deixa en segon pla el saber quotidià. Per a Lukács (1966), el coneixement científic poc es preocupava per comprendre el desenvolupament i la fonamentació del pensament quotidià, així com els seus fenòmens, consolidant d'aqueixa manera [5] una epistemologia quotidiana burgesa de la producció de la ciència, especialment quan remet a qüestions lligades a la producció del coneixement, ometent analitzar la vida quotidiana a partir de si mateixa i de les seues contradiccions. D'aquesta manera, en despreocupar-se pel saber i les maneres d'actuar del que és quotidià, l'epistemologia burgesa va marcar una separació entre el saber quotidià i el saber científic. No obstant això, "no existeix home sense vida quotidiana" (LUKÁCS, 1979, p. 24), per tant:

Tant més quan el treball, com a font permanent del desenvolupament de la ciència (terreny enriquit per aquesta en forma constant) aconsegueix probablement en la vida quotidiana el grau d'objectivació suprem de la quotidianitat [...] en això es pot veure clarament [...] que [...] els problemes que s'hi plantegen a la ciència naixen directament o indirectament de la vida quotidiana, i aquesta s'enriqueix constantment amb l'aplicació dels resultats i dels mètodes elaborats per la ciència (LUKÁCS, 1966, p.43-45).

Tenint en compte això, és impossible analitzar la relació entre els fenòmens socials i la seua essència sense considerar el seu desenvolupament en la vida quotidiana, és a dir, la producció del coneixement científic està lligat íntimament a les demandes de la quotidianitat, encara que la comprensió i l'objectivació teòrica dels fenòmens observats no siguen assimilats immediatament per l'home en la vida quotidiana.

El que és quotidià, d'acord amb Lukács (1994), es defineix com una zona de mediació concreta entre les demandes socials, les necessitats ideològiques i les pressions externes, és a dir, teleologies en general i les seues causalitats

imposades per la manera de vida dels homes, és a dir, per la manera de ser i tornar-se social, condicionats per la sociabilitat humana i, al seu torn, per la manera de producció vigent. D'aquesta manera, "tan sols a través de la mediació de tal esfera es poden comprendre en forma científica les interrelacions i interaccions entre el món econòmic-social i la vida humana" (p. 9), d'ací la necessitat de l'acceptació de la quotidianitat per part de la ciència [6].

La definició de la vida quotidiana es pot considerar com una primera mirada no espontània a la realitat social; és a dir, no espontània pel fet que la seua fonamentació fenomènica siga satisfer les necessitats buscant la utilitat per a cadascú, sense considerar el gènere humà. Al mateix temps, ens impedeix superar el primer nivell d'abstracció i concebre la real constitució dels fenòmens. És a dir; la quotidianitat tanca en si una pedagogia d'allò quotidià, perquè està plasmada en forma predominant en el que és quotidià i es defineix per un procés d'alienació de l'individu social a les demandes productives, polítiques, econòmiques i ideològiques de la societat en les quals està inserit.

Lukács no defineix en forma teòrica el concepte de vida no quotidiana, però, a partir de la lectura de la seua teoria sobre la quotidianitat podem inferir-ne una concepció. La vida no quotidiana es desenvolupa a partir d'objectivacions dirigides al gènere humà per mitjà de la consciència humana crítica. Mentrestant, la consciència per si sola no garanteix el procés de superació de la quotidianitat, per això Lukács (1966; 1979; 1994) emfatitza la necessitat de desenvolupar el coneixement científic a partir de la vida quotidiana. Per fi, a partir d'aquesta l'home pot apropiar-se dels coneixements científics històricament produïts, buscant el desenvolupament d'una consciència crítica i plena del gènere humà, que faça possible, d'aquesta manera, la seua inserció en una vida no quotidiana [NT1]. [7].

Podem, llavors, definir com *no quotidiana* l'esfera social en què és possible desenvolupar una consciència crítica a partir d'anàlisi i reflexions sobre fenòmens per mitjà de la ciència, l'art, la moral i la filosofia; és a dir, el fet de desenvolupar una consciència que observa la societat des d'una mirada no abstracta i sensible de les coses, que siga capaç de percebre **el fet en comptes del fenomen.**

En el seu concepte, la vida quotidiana és, per contra, fluida, fragmentada i heterogènia i exigeix la resposta immediata de l'ésser humà, que busca donar respostes a aquestes demandes sense la crítica deguda. Quan analitzem la societat basats en la teoria de la quotidianitat, la totalitat de les relacions socials pot ser percebuda des de l'existència de la no quotidianitat. Això ens permet aprehendre

que la totalitat no és un tot estructurat i ideal, sinó que és la pròpia història que es mobilitza per mitjà de les pràctiques socials dels éssers humans. La totalitat és un moviment produït per les pràctiques quotidianes o no quotidianes. D'ara en avant, Lukács afirma que la història no és teleològica, sinó que és la síntesi de cada pràctica social en moviment. D'aquesta manera, és possible afirmar que només es comprén la totalitat quan analitzem la pedagogia del que és quotidià organitzada en les pràctiques socials. Aquesta és l'única manera de percebre la totalitat. En veritat, la totalitat en la quotidianitat pot ser compresa a partir de les necessitats dels individus *abstrets.* La totalitat, en aquest sentit, floreix de manera contradictòria i centralitzada en cada individu. Contradictòria per fonamentar les pràctiques socials i centralitzada per estar constituïda a partir de les necessitats inherents a l'abstracció dels individus. La totalitat té en compte tots els fenòmens de la vida quotidiana: la sociabilitat, la manera de producció i la manera de vida dels homes; no obstant això, la força motriu de la seua constitució està afirmada en les necessitats dels individus, centralitzada i mediada per la relació existent entre la vida quotidiana i el gènere humà.

En aquesta perspectiva, la quotidianitat en la pràctica social pot ser analitzada com un constituent de la pràctica social i a més com una cosa concreta que s'amalgama amb tota pràctica social i constitueix una pedagogia de la quotidianitat i dels conflictes que sorgeixen d'allí. La pedagogia del que és quotidià pot ser caracteritzada per l'acció de l'Estat que s'imposa sobre l'individu (la qual cosa és molt visible en els autoritarismes). En el capitalisme, la pedagogia de la quotidianitat està en l'origen del seu procés civilitzador. Finalment, existeix una contradicció que es fonamenta en el fet que l'ésser humà és part d'un gènere, però no el percep en viure en l'esfera alienada de la quotidianitat; d'ací sorgeix la contradicció d'existir amb l'ànima dividida en el "soc *versus* estic". Nucli de la pedagogia de la quotidianitat.

Amb això es comprova que els individus socials estan exposats a la quotidianitat i viuen aquesta contradicció ontològica. Per fi, de la mateixa manera que el capitalisme posseeix múltiples mecanismes d'opressió i control, la quotidianitat, com un instrument social de dominació de la reflexió i de la percepció dels individus sobre l'essència de la realitat, es constitueix també per un fenomen complex compost per múltiples síntesis que engendra la realitat perceptible als ulls abstractes dels individus socials. Com a exemple [8], es pot observar el que diu Marx (2010, p. 80) en relació al "fetitxisme" pel consum a causa de la súper valorització "del món de les coses".

Reflexionem, per què ho volem si no necessitem tindre-ho?

La pedagogia de la vida quotidiana fonamenta la nostra pràctica social en qualsevol esfera de la vida humana. Aquesta està intrínseca en totes les nostres relacions socials, siga amb altres individus, en el treball, o a partir de la reflexió sobre els fenòmens socials que ens aliena. D'aquesta manera, l'estranyament a les necessitats humanes o a la manera de producció del gènere humà se sustenta, a partir de la quotidianitat, en els obstacles socials que ens impedeixen realitzar les activitats de conformitat amb totes les potencialitats humanes.

La vida quotidiana interromp totes les possibilitats d'emancipació del gènere humà quan produeix, a partir dels seus múltiples mecanismes d'inserció i de control, individus alienats i abstrets que busquen, orientats per la pedagogia de la quotidianitat, donar respostes a les seues pròpies necessitats, mai de forma mediada amb el gènere humà.

Un dels mecanismes que garanteix la continuïtat de la vida quotidiana en la contemporaneïtat és la política i la manera d'acumulació del capital. En relació amb això, en el pròxim punt ens proposem analitzar, a partir de l'òptica de la quotidianitat i de les seues múltiples síntesis, la necropolítica bolsonarista i el règim d'acumulació que existeix en aquests dies, és a dir, el creixement econòmic basat en l'endeutament social.

Reformes en l'aparell de l'estat i la pedagogia del quotidià brasiler

En la dècada de 1990, quan es discutia la reforma de l'aparell de l'estat al Brasil, féiem la nostra aproximació teòrica de la reforma en el context econòmic mundial. La crisi i la reestructuració de l'estat i de les polítiques socials en general no són fenòmens exclusius del Brasil, ni són només dels països del Tercer Món o d'Amèrica Llatina, sinó una realitat present i comuna en la majoria dels països de totes les dimensions, graus de desenvolupament i ubicació [9]. Es tracta de fenòmens que acompanyen les transformacions de la base econòmica dels diferents països, començant pels de l'anomenat primer món, especialment a Europa Occidental, on el trànsit del fordisme cap a un nou règim d'acumulació i la crisi de l'Estat de Benestar Social es van fer sentir abans i amb major intensitat que en els altres països, a partir de les dècades de 1960 i 1970, i especialment la de 1980.

Des del començament del govern de Fernando Henrique Cardoso, el Ministeri de

l'Administració Federal i Reforma de l'Estat, MARE, estava capitanejant la reforma de l'aparell de l'estat. Amb aquest propòsit va implementar un ampli programa d'accions la justificació de les quals va ser presentada amb detall per l'exministre Bresser-Pereira, en les seues obres de (1996), (1998) i BRESSER PEREIRA, L. C. *et al.*(1998).

Per al ministre, la reforma de l'estat s'imposava a partir de la dècada de 1990 a causa del procés de globalització, que hauria reduït l'autonomia dels estats en la formulació i implementació de les polítiques, així com pel que denomina la crisi de l'estat, que s'hauria iniciat en els anys 70 i assumit la seua plena definició en els anys 80. Al Brasil, la crisi seria conseqüència de la gran crisi econòmica que culminaria en el fenomen de la hiperinflació, a partir de la qual cosa la reforma de l'estat s'hauria convertit en una exigència imperiosa.

La reforma de l'estat, entretant, només es va convertir en un tema central al Brasil en 1995, després de l'elecció i l'assumpció per part de Fernando Henrique Cardoso. En aqueix any, va quedar clar a la societat brasilera que aqueixa reforma es convertia en la condició, d'una banda, de la consolidació de l'ajust fiscal de l'estat brasiler i, d'altra banda, de l'existència al país d'un servei públic que iniciava llavors el procés de devorar-se a si mateix, orientat per les dues línies esmentades. El resultat de les discussions, que no va fer canviar la proposta de reforma, es pot resumir en el document del llavors ministre de la Reforma de l'Estat i de l'Administració Pública.

La proposta de reforma de l'aparell de l'estat parteix de l'existència de quatre sectors dins de l'estat: (1) el nucli estratègic de l'estat, (2) les activitats exclusives de l'estat, (3) els serveis no exclusius o competitius, i (4) la producció de béns i serveis per al mercat. En l'estat nacional, els serveis no exclusius de l'estat més rellevants són les universitats, les escoles tècniques, els centres d'investigació, els hospitals i els museus. La reforma proposada és la de transformar-los en un tipus especial d'entitat no estatal, les organitzacions socials. La idea és transformar-los, en forma voluntària, en "organitzacions socials", és a dir, en entitats que celebren un contracte de gestió amb el Poder Executiu i que compten amb l'autorització del parlament per a participar del pressupost públic (BRESSER PEREIRA, 1996: 286, èmfasi nostra)

Aquestes distincions condueixen al significat últim de la reforma de l'aparell de

l’estat: (1) fer que l’administració pública siga més flexible i eficient; (2) reduir el seu cost; (3) garantir-hi al servei públic, en particular als serveis socials de l’estat, una millor qualitat; i (4) conduir al fet que el servidor públic siga més valorat per la societat al mateix temps que ell valore més el seu propi treball, duent-lo a terme amb més motivació (BRASIL, 1995). Aquesta proposta, vigent fins a l’actualitat, establia la base de l’ordenament jurídic la racionalitat del qual consisteix a reduir al màxim l’esfera pública, restringint, d’una banda, els drets del treballador i obrint, per l’altra, un immens mercat de serveis perquè puga ser explotat pel capital financer. Els drets es van convertir en mercaderies. Aquesta racionalitat va acompanyar a tots els presidents: Fernando Henrique Cardoso, Lula, Dilma Rousseff, i s’accentua amb Témer (terceització irrestricta i la fi de la Consolidació de les lleis del Treball). El cim del procés d’espoliació dels ciutadans estaria arribant amb Bolsonaro, amb la reforma provisional, l’amenaça de privatització de les universitats públiques i la cerca de les reformes tributària, fiscal i administrativa.

La necropolítica en la pedagogia quotidiana del Bolsonarisme”

El populisme d’extrema dreta que predomina en l’actualitat al Brasil després de les eleccions de 2018 està lligat i es comporta en forma sincrònica amb altres governs populistes també d’extrema dreta [10] en altres continents. Aquest estil de política i de conducció social és el punt central de la transició del servilisme brasiler cap al règim de predomini financer. En aquest sentit, la necropolítica bolsonarista es resumeix en dos tipus de direcció que s’amalgamen: el neoliberalisme (en la seua forma més avançada) amb el protofeixisme.

Per a arribar a aquesta fase política, la nació brasilera va suportar reformes i un colp d’estat. Tots reforçats per forces polítiques que es van nodrir de la indignació col·lectiva en contra de la decadència econòmica del país. Jair Messias Bolsonaro, un improductiu diputat federal, va sorgir en la segona dècada del segle XXI per a complir el desig de la població en una època confusa i sense notables líders polítics o de renovació. Alineat directament en la nova ona conservadora o nova dreta (extrema dreta brasilera), que presentava forts senyals de recuperació de presència en la política des de [11] 2011, per mitjà d’“actes cívics” pro Bolsonaro amb la participació de neonazis.

Enfortits per la crisi de les esquerres populistes brasileres i per l’avanç de l’extrema dreta en el planeta, grups conservadors es van reorganitzar durant i després del procés de destitució de Dilma Rousseff, i provocaren un dels majors drames polítics i socials de la història de la nació. La anomia política (una nova pedagogia de la

quotidianitat) instaurada en el dia a dia de la societat brasilera va desfer amb rapidesa les conciliacions dels governs anteriors al de Bolsonaro.

Amb la motivació d'un sentiment de renovació o de falsa revolució, gran part de la població, especialment la classe mitjana, exigia un nou *establishment* polític; no obstant això, van cedir novament davant la figura d'un heroi o salvador de la pàtria, decisió que va resultar en la consolidació i la inclinació al caràcter autoritari [12] de Bolsonaro. El bolsonarisme troba la seua matriu fora de la societat, perquè no hi pertany i reviu atributs d'ideologies polítiques com el feixisme i el nazisme per a la dominació de les masses i una nova subjectivitat del ciutadà. Les seues característiques es conjuguen amb elements específics del feixisme clàssic [13].

Per a conceptualitzar el bolsonarisme rescatem peculiaritats del feixisme europeu i el combinem la relació orgànica amb els neoliberals brasilers, tenint en compte la realitat del país, situat en el capitalisme perifèric. Desenvolupar aqueixa categoria va significar considerar la relació de dependència entre el Brasil i les nacions del centre econòmic mundial. Ací presentem les categories del bolsonarisme en diàleg directe amb el text [14] de Silva Júnior i Fargoni (2020) "*Bolsonarismo : a necropolítica brasileira como pacto dos fascistas com os neoliberais*", desenvolupat pensant en les teories i en els fets sobre l'autoritarisme i el totalitarisme i, especialment, en un esforç col·lectiu de lectura de la realitat per mitjà de múltiples mirades del Brasil i més enllà. Li advertim, al lector que les notes finals són tan importants com el text, perquè presenten els elements de la pedagogia quotidiana durant el govern de Bolsonaro.

Idolatria a les tradicions: [15] [16] els feixistes estan obcecats per la idea que les veritats universals els van ser revelades pels pobles de l'antiguitat i de l'edat mitjana i que ells són els únics que van entendre la complexitat de la vida humana. Fan un culte del negacionisme. Això es pot observar com un signe distintiu del bolsonarisme en les cridaneres presències de partidaris del president en manifestacions utilitzant símbols inspirats en el nazisme o en l'ús de la bandera de la monarquia brasilera, que remet al desig de tornar al règim monàrquic que va concloure en 1889 amb la proclamació de la república.

Reaccionarisme: [17] els feixistes veneren les cultures del passat i abominen de pensaments moderns o, com els bolsonaristes, senten antipatia per pensadors i concepcions progressistes. Filòsofs, antropòlegs, sociòlegs i qualsevol altre crític són considerats pels bolsonaristes el mateix que foren, i són, els il·luministes per als feixistes: els subversius de la societat. L'il·luminisme defensava la llibertat

 Licencia
Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

ideològica, l'estat laic i el pensament científic. Per això, els bolsonaristes són reaccionaris davant qualsevol tipus de canvi social.

Antiintel·lectualisme: [18]de la mateixa manera que els feixistes no són adeptes al coneixement científic, en el bolsonarisme existeix aversió al pensament profund i a la reflexió. Encara que tinguen estratègies, exercici de control i idees per a la dominació de les masses en la cúpula dels polítics bolsonaristes, en la pràctica, absorbits per l'elector, s'inclinen en la seua manera d'actuar per l'acció ràpida i la violència física o verbal. La majoria de les decisions feixistes es prenen per instints i no per estudis o investigació. El rebuig al món intel·lectual és típic del feixisme i del bolsonarisme, com es pot observar en l'atac ininterromput dels bolsonaristes a les universitats públiques.

Autoritarisme i prepotència : [19]es considera com un enemic del govern a qualsevol que s'hi oposa, especialment quan es fan manifestacions públiques crítiques. En l'actualitat, per a emmascarar la forma autoritària, artistes i altres intel·lectuals o acadèmics són perseguits per la policia o per milícies digitals combinades amb el govern a fi de polvoritzar la paraula de l'oposició. Per als feixistes i per als nazis, qui pensa diferent trenca la unitat del govern i, més que un mer enemic, és considerat un traïdor a la pàtria que ha de ser suprimit perquè servisca d'exemple als altres. La lògica del feixisme italià és molt visible en el bolsonarisme pràctic en els actes de l'electorat de Bolsonaro: creure, obeir i combatre. De nou, ací interessa l'irracionalisme.

Aversió a la pluralitat: [20] [21] una de les maneres d'operar més comunes del feixisme en la seua relació amb el poble és per mitjà de la por al diferent. Es comprova aquesta característica del bolsonarisme en la manera d'actuar del govern i en el comportament dels seus seguidors pel menyspreu a les minories o en la relativització del masclisme quotidià. S'entén el menyspreu al diferent en les paraules, per exemple, del mateix president Jair Bolsonaro, quan a Acre va declarar "en to de broma" que afusellaria la *"petralhada"*(integrants del PT, un partit d'oposició) o quan en una trobada a Paraíba, al febrer de 2017, va dir: *"Déu per damunt de tot. No existeix aqueixa historieta de l'Estat laic, no. L'Estat és cristià i la minoria que estiguera en contra que es mude. Les minories han d'inclinar-se davant les majories"*

Pacte amb les elits (burgesia i neoliberals): [22] el discurs feixista es nodreix de la frustració de la classe mitjana; amb el bolsonarisme aquesta frustració arriba a totes les classes socials, encara que intensifica encara més el poder social en

mans de la burgesia neoliberal. La crisi econòmica brasilera, tal com es delineara abans, va fer que els membres de la burgesia se sentiren abandonats pel govern i amenaçats pels components de les classes considerades més baixes. D'aquesta manera es reprén la por del mite universal d'una revolució comunista al Brasil amb els seus privilegis amenaçats. A l'Alemanya nazi, per exemple, Adolf Hitler va donar els màxims beneficis als grans latifundistes, empresaris i banquers. Els governs d'ideologia feixista prometen avantatges a la classe mitjana, no obstant això, qui rep els beneficis és la burgesia.

Nacionalisme servil : [23] pol propulsor del feixisme, és la forma fanàtica de concepció de la història, valors i cultura d'un país com predominant damunt d'altres nacions. No obstant això, amb el bolsonarisme es manifesta un nacionalisme a l'inrevés. Es considera ultra nacional, usa molt el verd i groc, els colors de la nació, però adopta discursos i exemples i idolatra a altres models patris, amb els Estats Units com el seu horitzó somiat [NT2]. Es repeteix així, com en la propaganda nazi, l'intent del govern perquè el seu poble adopte un fort orgull nacional. En l'àmbit econòmic el seu objectiu no és tan sols els Estats Units sinó tots els països del centre econòmic mundial.

Necropolítica i necroestat: [24] [25] [26] tant en la ideologia feixista com en el bolsonarisme, els discursos són ambigus i sempre carregats de molt d'odi, però no són precisos, perquè fan que la població se senta amenaçada i, al mateix temps, es venen com a solucions contra els seus enemics, enemics creats per la pròpia narrativa feixista. En la història, van ser molts els discursos de figures públiques, com Mussolini i Hitler, que van brandar l'"amenaça comunista", com fora verbalitzat per el líder nazi en la seua lluita contra el "marxisme". Bolsonaro repeteix als quatre vents la seua teoria que existeix al Brasil un pla comunista per a destruir la nació, i enfronta sense parar òrgans internacionals i institucions com l'Organització Mundial de la Salut (OMS) i l'Organització de les Nacions Unides (ONU), a més d'altres institucions científiques que alerten sobre els problemes socials, ambientals i educatius del Brasil, a més de tractar amb desdeny la vida humana en dir, en plena pandèmia de COVID-19, que la malaltia és "una gripecita" o respondre, quan se li va preguntar sobre les morts: "I què hi ha amb això! Una vegada més, apareix el negacionisme com un eix central del bolsonarisme.

Bel·licositat: [27] [28] el bolsonarisme té la influència del feixisme en la seua idea perenne de la cerca de l'enemic i de la confrontació. Sense una amenaça, no existiria el feixisme, ni tampoc el bolsonarisme. Això perquè el bolsonarisme ve de fora i es posa contra la societat. Aquesta forma ideològica és també una forma

política, perquè deixa a la deriva vides humanes a causa del tenor bèl·lic del model de govern. D'aqueixa fracció és que prové l'obsessió per l'armamentisme i el militarisme, típic del franquisme, el feixisme espanyol, que obligara els xiquets a usar uniformes militars. Al Brasil, amb el triomf de Jair Bolsonaro en les eleccions, l'armamentisme es va fer present per mitjà de mesures que van flexibilitzar la possessió i el port d'armes, i en els simbòlics gestos del president i dels seus seguidors, com si tingueren armes a les mans.

Militarisme i milicianisme": [29] la base de la força autoritària feixista és predominant en el govern. En el seu govern, Bolsonaro té més militars en els més alts llocs que en el govern del general Castelo Branco (1964-1967), que va inaugurar el règim militar en el colp de 1964. Existeix el "milicianisme" com a pràctica. Tàctica de moviments autoritaris i intimidatoris amb menyspreu per les institucions democràtiques, fins i tot proclamant garantir-les, i allistament social per via de la força paramilitar. Usa la ufanor dels seus partidaris per a expandir un nou totalitarisme contra qui s'hi oposa, combinat amb la cultura política ultra liberal, amalgama del DNA bolsonarista amb la cartilla econòmica del Ministre d'Economia, Paulo Guedes.

Meritocràcia: [30] en la societat feixista, el poble és educat per a competir entre si des de molt jove, és a dir, el fanatisme per la ideologia es troba en totes les classes socials i edats, perquè la "pàtria" està per damunt de la vida. La destructivitat i el cinisme del bolsonarisme fan de la meritocràcia un dels majors pesos en la conjuntura desigual del país, perquè critica el sistema d'accions afirmatives en favor de sectors postergats, com negres i indígenes, amb intents constants d'eliminar-los.

Intolerància i preconceptes (masclisme, racisme, homofòbia i xenofòbia): [31] [32] [33] [34] els feixistes s'enorgulleixen de ser masclistes, homofòbics i xenòfobs. En la història es proclamen com a homes de bé, en la figura de l'home treballador i l'home de família, mentre el paper de les dones en la societat és el de la mera reproductora. Són contraris a qualsevol forma d'orientació sexual que no siga heterosexual i afirmen que qualsevol altra és una anormalitat i va contra el model de bons costums de la família tradicional. En l'època de l'Alemanya nazi, al voltant de cent mil homes van ser presos per ser considerats homosexuals, prop d'un 60% d'aqueixes persones van ser executades en raó de les seues orientacions sexuals. Els estereotips que provenen del bolsonarisme contenen els quatre elements i es troben presents per complet en la quotidianitat brasilera. El masclisme com a menyspreu a les dones és un fet diari i es troba en aquests del

 Licencia
Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

mateix president. Per exemple, en una entrevista al periòdic gaúcho [NT3] Zero Hora, en 2015, Bolsonaro diu que les dones són un problema per a les empreses perquè s'embarassen i els generen despeses als seus contractants a usar la llicència per maternitat. L'homofòbia està present en tota la societat brasilera. el Brasil és el líder mundial en assassinats de transsexuals i té en el bolsonarisme la representació màxima en la verbalització de la incapacitat d'estimar a un fill gai. Mentrestant, en la mateixa esfera social el racisme està representat per la indiferència amb les vides negres, representat per les paraules de Bolsonaro a l'abril de 2017, quan va expressar que "el afrodescendent més lleuger allà [NT4] pesava set arroves".

Propaganda: [35] si el nacionalisme és la principal bandera del feixisme, en el bolsonarisme s'eleva a la categoria de diàleg nacional per a l'escarn quotidià. Es nota aquest element per la força de les idees i en les emblemàtiques campanyes digitals, font major en el quotidià alienador per mitjà de notícies falses i en el còmic ús de les xarxes socials per polítics partidaris usant historietes i muntatges digitals per a difamar els adversaris, mentre els seus electors hi creuen i comparteixen injúries.

Consideracions finals

La pedagogia de la quotidianitat en el capitalisme és l'objectivació de molts factors; no obstant això, el seu origen es troba en el començament del procés civilitzador d'aquesta manera de producció. Per tant, ella té un tret estructural d'aquesta manera de producció. I el seu règim polític és elàstic. La democràcia, davant la concentració del patrimoni i de les rendes mundials s'afebleix, i també l'Estat de Dret.

La pedagogia del quotidià, en la condició de totalització al Brasil, es plasma en l'activitat humana en la vida quotidiana, allí ella es torna concreta i tendeix a formar éssers humans que neguen tot el que és ciència, i donen origen a l'antiintel·lectualisme i promouen un atac a la ciència i a les universitats. La seua base és el coneixement de sentit comú quotidià; actuen orientats per este sentit comú, el folklore i altres llegendes urbanes i no per la raó. Per aquest motiu, la ciència i les universitats públiques estan sota atac. El mètode d'aquesta bogeria és tal que el president es va exposar dient que es tractava d'una *gripecita*, en referir-se a la pandèmia. Mentre redactem aquest text, ell està internat, contaminat per COVID-19, al mateix temps que el Brasil s'aproxima a l'ombrívol número de setanta mil morts [36].

La pedagogia quotidiana del bolsonarisme porta també un fet nou. En raó de la crisi econòmica mundial que comença en 2008, aquest moviment abraça als neoliberals i produeix una sèrie de reformes per a reduir al màxim l'esfera pública i obrir un ampli espai per al capital financer. Existeix, doncs, en el bolsonarisme l'ultra liberalisme que porta a la privatització de les empreses estatals [37]. el Brasil està a la venda, per la influència de la ideologia bolsonarista en la societat brasilera, que polvoritza els drets dels treballadors, els drets humans i l'estructura científica del Brasil. El bolsonarisme, amb les seues contradiccions en contra de l'estat democràtic de dret, és una força que potencia l'elit burgesa i promou la consolidació de la ultradreta brasilera, lligada al neoliberalisme espoliador dels Estats Units, amb el seu somni de transformar Brasil en els "Estats Units d'Amèrica del Sud" encara sense la reciprocitat [38] del *"I love*you"* de Bolsonaro cap a Trump.

A més, en aquesta conjuntura, es produeix una abraçada dialèctica entre el passat i el present en el pacte entre feixistes i neoliberals que s'uneixen. La terceirització irrestricta, la fi de la Consolidació de les Lleis del Treball, la reforma del règim de jubilació i les futures reformes tributària, fiscal i política tendiran a fer que tots els ciutadans que entren a l'escàs mercat de treball brasiler siguen deutors de llargs compromisos, que tampoc saben si gaudiran abans de morir. Al Brasil de hui, la pedagogia de la quotidianitat és necropolítica. Depriment realitat.

Referències bibliogràfiques

BRASIL, **Plano Diretor da Reforma do Aparelho do Estado.** Brasília – DF, 1995. Disponible en: http://www.bresserpereira.org.br/documents/mare/planodiretor /planodiretor.pdf Accés l'1 jun. 2020.

BRESSER-PEREIRA, L. C.; PRZEWORSKI, A.; MARAVALL, J. M. **Reformas Econômicas em Democracias Novas: uma Proposta Social-Democrata.** 1. ed. São Paulo: Livraria Nobel, v1. 1996.

BRESSER-PEREIRA, L. C. **Economia Brasileira: uma Introdução Crítica.** 3a.. ed. São Paulo: Editora 34 Ltda., v1, 1998.

BRESSER-PEREIRA, L. C; SPINK, P. (org.). **Reforma do Estado e administração**

pública gerencial. 2º ed. Rio de Janeiro, Editora Fundação Getúlio Vargas, p. 21-38, 1998.

KURKDJIAN, A. **A personalidade autoritária.** Comentário sobre o novo título, décimo segundo volume da Coleção Theodor Adorno. A Terra é redonda, *eppur si muove*. 19 feb. 2020. Disponible en : https://aterraeredonda.com.br/a-personalidade-autoritaria/ Accés l'1 jun. 2020.

LUKÁCS, G. La peculiaridade de lo estetico. In: LUKÁCS, G. **Estetica I.** Ediciones Grijalbo, Barcelona – México, DF, pp. 33-81, 1966.

LUKÁCS, G. **Ontologia do ser social:** os princípios ontológicos fundamentais de Marx. São Paulo: Ciências Humanas, 1979.

LUKÁCS, G. Os Anos de Aprendizado de Wilhelm Meister. In: GOETHE. **Os Anos de Aprendizado de Wilhelm Meister.** São Paulo: Ensaio, 1994.

MARX, K. **Manuscritos econômico-filosóficos** . Tradução, apresentação e notas Jesus Ranieri. 4. reimp. São Paulo: Boitempo, 2010.

SILVA JÚNIOR, J. R. **Growth Based on Social Debt, Neoconservatism and the Work os the Researcher in Recent History of Brazil.** Open Access Library Journal, v. 06, p. 1-30, 2019.

SILVA JÚNIOR, J. R. **The new Brazilian University – a busca por resultados comercializáveis :** para quem ? 1 ed. UNESP/Marília, RET: Projeto Editoria Práxis, v. 1. pp. 33-81. 2017.

SILVA JÚNIOR, J. R.; CARVALHO, C.P. F **. Pesquisa, pós-graduação e conhecimento-mercadoria aplicadas no Brasil.** Revista EccoS – Ver. Cient., São Paulo, n. 44, p. 23-42, set/dez. 2017.

SILVA JÚNIOR, J. R.; FARGONI E. H. F. **Bolsonarismo : a necropolítica brasileira como pacto dos fascistas com os neoliberais** . 2020. Disponible en: https://www.researchgate.net/publication/342364865_Bolsonarismo_a_necropolitica_brasileira_como_pacto_dos_fascistas_com_os_neoliberais Acceso el 07 jun. 2020

Notes

[1] Graduat en l'Escola d'Engenharia de São Carlos de la Universidade de São Paulo, USP, (1982), màster en Administració en la Pontifícia Universidade Catòlica de São Paulo (1988) i doctorat en Història i Filosofia de l'Educació en la Pontifícia Universidade Catòlica de São Paulo (1992). Postdoctorat en Sociologia Política en la Universidade Estadual de Campinas, UNICAMP, (1999-2000), Postdoctorat en Economia en la USP i University of London, Lliure-Docent en Educació en la USP, Professor Titular de la Universidade Federal de São Carlos.

[2] Màster en el Programa de Postgraduació en Educació de la Universidade Federal de São Carlos – UFSCar, en la línia d'Estat, Política i Formació Humana. Graduat en la Llicenciatura en Pedagogia de la Universidade Estadual Paulista "Júlio de Mesquita Filho" – UNESP, en el campus de São José do Rio Preto.

[3] Màster en Educació en el Programa de Postgraduació en Educació (PPGE) de la Universidade Federal de São Carlos (UFSCar). Graduat en Pedagogia en la UFSCar. En l'actualitat integra el Grup d'Estudis i Investigació d'Economia Política de la Educació i Formació Humana (GEPEFH) i és membre investigador del grup d'investigació 'Producció de Coneixement ' de la Rede Universitas/BR.

[4] *Cyberpunk* és un concepte que amalgama la idea de l'estètica cibernètica amb la manera de vida *"punk"*(falta de compromís amb la vida). És també un subgènere de la ficció científica, caracteritzat per la perspectiva d'"Alta tecnologia i baixa qualitat de vida" – *High tech, Low Life*.

[5] Bolsonaro defensa retallades en cursos de Ciències Humanes i diu que els diners del contribuent han d'anar per a la 'lectura, escriptura i fer comptes'. BORGES, H. O Globo Sociedade, 26 abr. 2019. Disponible en: https://oglobo.globo.com/sociedade/bolsonaro-defende-cortes-em-cursos-de-humanas-diz-que-dinheiro-do-contribuinte-deve-ir-para-leitura-escrita-fazer-conta-23623980 Accés el 01 juny 2020.

[6] Per a aconseguir la finalitat desitjada per la consciència, per mitjà de la prèvia ideació, és necessari el coneixement mínim del *ser precisament així existent*. Tenint en compte això, la *Intentio Recta* és la necessitat, perquè és essencial en la tasca de captura de la realitat. Aquesta necessitat (*Intentio Recta*) és la que dona origen a la ciència.

 Licencia
Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual

[7] Es fa necessari destacar que la inserció de l'home en la vida no quotidiana no significa que ell no forme més part de la quotidianitat. La vida no quotidiana és, en realitat, un xicotet albir de l'essència real del fenomen que va ser aconseguit en aquell moment. La quotidianitat és intrínseca a les pràctiques socials del gènere humà; en aquest sentit, superar-la en totes les seues determinacions en una societat capitalista és humanament impossible.

[8] Blumenau, ciutat de l'estat de Santa Catarina, va registrar un augment de 173% dels casos de Covid-19 una setmana després de la reobertura de *un shopping* que va comptar amb un saxofonista tocant i venedors batent palmes per als clients. SPERB, P. Folha de S. Paulo – Cotidiano, 29 abr. 2020. Disponible en: https://www1.folha.uol.com.br/cotidiano/2020/04/casos-de-covid-19-aumentam-173-em-blumenau-apos-reabertura-do-comercio.shtml Accés l'1 juny 2020.

[9] D'acord amb les idees i directrius tractades i definides en el Consens de Washington (1989), el Brasil i altres desenes de països van passar a adoptar el conjunt de mesures que es van definir en la reunió en la capital nord-americana. Van ser deu regles que romanen i orienten la política brasilera. Totes desplegades i repensades per a la conjuntura del Brasil a l'empara del Pla Director de la Reforma de l'Aparell de l'Estat de 1995: (**1) Disciplina fiscal; (2)Reducció de les despeses públiques; (3) Reforma tributària; (4) Taxes d'interés de mercat; (5) Canvi de mercat; (6) Obertura comercial; (7) Inversió estrangera directa, amb eliminació de restriccions; (8) Privatització de les empreses estatals;(9) Desregulació (flexibilització de les lleis econòmiques i del treball) i (10) Dret a la propietat intel·lectual.** Cadascuna de les mesures es va posar en pràctica per tots els governs des de la seua aparició, alguns amb més avanços (Fernando Henrique Cardoso, Michel Temer i Jair Bolsonaro), uns altres més cautelosos (Lula i Dilma Rousseff).

[10] *Vide* Donald Trump en els Estats Units, Viktor Orbán a Hongria, Recep Tayyip Erdoğan. a Turquia, Volodymyr Zelenski, a Ucraïna i Rodrigo Duaret, en les Filipines.

[11] Els neonazis ajuden a convocar un acte cívic a favor de Bolsonaro a São Paulo. UOL Notícies, 06 abr. 2011. Disponible en: https://noticias.uol.com.br/politica/ultimas-noticias/2011/04/06/neonazistas-ajudam-a-convocar-ato-civico-pro-bolsonaro-em-sao-paulo.htm Accés el 17 maig 2020.

[12] De forma més consistent Adorno (1948) sosté que *"La personalitat autoritària, l'autoritarisme, sosté relacions profundes amb el 'clima cultural general' de les*

*societats erigides sota la forma capitalista de producció, de manera que la seua manifestació més extrema en l'horror nazi a Alemanya no hauria de ser considerada com un fet aïllat, sinó una possibilitat latent en altres societats i en altres contextos polítics."*És a dir, que l'autoritarisme es troba en l'origen del procés civilitzador del capitalisme. La personalitat autoritària del procés civilitzador en un país perifèric ja va aflorar en altres esdeveniments.

[13] Parafrasejant a Silva Júnior i Fargoni (2020) *"entenem que el feixisme és una ideologia política originària d'Itàlia després de la Primera Guerra Mundial, aplicada pel dictador Benito Mussolini",* sorgida de la por universal al comunisme. En el feixisme no hi ha lloc per a la igualtat, impera la meritocràcia i l'estat exerceix autoritat total sobre la població. En el feixisme no existeix la democràcia, perquè aquesta desapareix de la conjuntura social. La ideologia feixista es va escampar per altres països, el seu major representant en la història mundial es troba en el nazisme alemany d'Hitler, però també es va instal·lar en altres països com Portugal i Espanya. Es considera el feixisme com a esdeveniment històric propi del règim de Mussolini, però com a corrent ideològic i política continua viva i es pot observar en governs que no es diuen feixistes, però que adopten les seues mateixes pràctiques (veure SILVA JÚNIOR; FARGONI, 2020).

[14] Disponible en: https://www.researchgate.net/publication/342364865_Bolsonarismo_a_necropolitica_brasileira_como_pacto_dos_fascistas_com_os_neoliberais Accés el 07 juny 2020.

[15] Bandera inspirada en el nazisme i exhibida en manifestació pro Bolsonaro. Congresso *em Focus. 16 oct. 2018. Disponible en: https://congressoemfoco.uol.com.br/eleicoes/bandeira-inspirada-no-nazismo-e-exibida-em-manifestacao-pro-bolsonaro/ Accés el 20 juny 2020.

[16] Bandera de la monarquia va ser desplegada en acte pel Lava Jato. Exame, 01 jul. 2019. Disponible en: https://exame.com/brasil/bandeira-da-monarquia-e-retirada-durante-ato-pela-lava-jato-em-sorocaba/ Accés el 21 juny 2020.

[17] Amb el col·lapse del lulisme, no existeix cap dinàmica política convencional que subsistisca al Brasil. El bolsonarisme va sorgir en el seu lloc, però durant el període de transició el que apareix és una política paral·lela basada en la religió. Evangèlics i l'ascensió de l'extrema dreta al Brasil PINEZI, A. K. M. Le Monde Diplomatique Brasil, 13 maig 2019. Disponible en:

https://diplomatique.org.br/evangelicos-e-a-ascensao-da-extrema-direita-no-brasil/ Accés el 20 juny 2020.

[18] Per al nucli intel·lectual del bolsonarisme i, per més que l'expressió sone estranya ell existeix, la disputa que antecedeix a l'embat polític es dona en forma invariable en l'esfera cultural. Els orígens intel·lectuals de l'atac bolsonarista a les universitats públiques TRIGUEIRO, G. Revista Època. 20 maig 2019. Disponible en: https://epoca.globo.com/as-origens-intelectuais-do-ataque-bolsonarista-as-universidades-publicas-artigo-23676332 Accés el 19 juny 2020.

[19] En una protesta realitzada en la Plaça dels Tres Poders, a Brasília, professionals de la salut van ser blanc d'atacs per part de partidaris del president Jair Bolsonaro. "Vostés no destruiran aquesta nació", deia un dels homes vestits de verd i groc. SAID, F. Congresso em Focus. 04 maig 2020. Disponible en: https://congressoemfoco.uol.com.br/video/em-protesto-bolsonaristas-atacam-profissionais-de-saude-veja-o-video/ Accés el 19 juny 2020.

[20] Campanya confirma vídeo en el qual Bolsonaro parla d'afusellar la *petralhada* de Acre'. Jornal Extra, 03 set. 2018. Disponible en: https://extra.globo.com/noticias/brasil/campanha-confirma-video-em-que-bolsonaro-fala-em-fuzilar-petralhada-do-acre-foi-brincadeira-23033904.html Accés el 19 juny 2020.

[21] Bolsonaro defensa la intolerància i fa apologia del crim en la seua visita a Paraíba. Jornal da Paraíba, 09 febr. 2017. Disponible en: http://blogs.jornaldaparaiba.com.br/suetoni/2017/02/09/bolsonaro-defende-intolerancia-e-faz-apologia-ao-crime-em-visita-a-paraiba/ Accés el 20 juny 2020.

[22] El president va travessar a peu la Plaça dels Tres Poders, acompanyat pels empresaris i els ministres d'Economia, Paulo Guedes, de la Casa Civil, Walter Braga Netto i de la Secretaria de Govern, Luiz Eduardo Ramos, a més d'alguns parlamentaris. Bolsonaro porta els ministres i empresaris per a pressionar al Suprem Tribunal Federal, STF, i posar fi a l'aïllament. MURAKAWA, F; MARTINS, L; OTTA, L. A. Revista Valor Econômico. 07 dt.i. 2020. Disponible en: https://valor.globo.com/politica/noticia/2020/05/07/bolsonaro-leva-empresarios-ao-stf-com-guedes-e-militares.ghtml Accés el 21 juny 2020.

[23] Bolsonaro li va dir *'I love you'* a Trump que ho va menysprear: *'És bo veure't una altra vegada'* Jornal O Dia. 25 set. 2019. Disponible en:

https://istoe.com.br/bolsonaro-diz-i-love-you-para-trump-que-desdenha-bom-te-ver-de-novo/ Accés el 19 juny 2020.

[24] Bolsonaro critica el missatge del Papa Francesc en favor de l'Amazonia. UOL, 14 febr. 2020. Disponible en: https://noticias.uol.com.br/ultimas-noticias/ansa/2020/02/14/bolsonaro-critica-mensagem-do-papa-em-favor-da-amazonia.htm Accés el 20 juny 2020.

[25] Les morts per covid-19 passen de seixanta-cinc mil al Brasil. MURAKAWA, F. Valor Econômico. 06 jul. 2020. Disponible en: https://valor.globo.com/brasil/noticia/2020/07/06/mortes-por-covid-19-no-brasil-passam-de-65-mil-diz-o-ministerio-da-saude.ghtml Accés el 07 jul. 2020.

[26] Bolsonaro resulta positiu en test de Covid-19. LUIZ, W.; MOURA, J. O Globo – Brasil. 07 jul. 2020. Disponible en: https://oglobo.globo.com/brasil/bolsonaro-testa-positivo-para-covid-19-1-24519447 Accés el 07 jul. 2020.

[27] L'avanç silenciós de les escoles militars en la xarxa d'educació privada. MOTA, C. V. UOL Educação, 14 juny 2020. Disponible en: https://educacao.uol.com.br/noticias/bbc/2020/06/14/o-avanco-silencioso-das-escolas-militares-na-rede-particular-de-ensino.htm Accés el 25 juny 2020.

[28] Bolsonaro els promet als seus partidaris més mesures de flexibilització en relació a l'ús d'armes. GULLINO, D. O Globo, 04 juny 2020. Disponible en: https://oglobo.globo.com/brasil/bolsonaro-promete-apoiadores-mais-medidas-de-flexibilizacao-de-armas-24462130 Accés el 21 juny 2020.

[29] El govern de Bolsonaro tindrà més militars que en 1964. Revista Vexa, 16 desembre. 2018. Disponible en: https://veja.abril.com.br/brasil/governo-de-bolsonaro-tera-mais-militares-do-que-em-1964/ Accés el 01 jul. 2020.

[30] Weintraub deixa el Ministeri d'Educació, però abans deroga les quotes per a negres i indígenes en la postgraduació. OLIVEIRA, J. EL PAÍS, 18 juny 2020. Disponible en: https://brasil.elpais.com/brasil/2020-06-18/prestes-a-deixar-cargo-weintraub-revoga-portaria-de-cotas-a-negros-e-indigenas-na-pos-graduacao.html Accés el 21 juny 2020.

[31] Jair Bolsonaro diu que la dona ha de guanyar un salari menor perquè queda embarassada. LIMA, V. Revista Crescer, 23 febr. 2015. Disponible en: https://revistacrescer.globo.com/familia/maes-e-trabalho/noticia/2015/02/jair-bolsonaro-diz-que-mulher-deve-ganhar-salario-menor-porque-engravida.html Accés el 21 juny 2020.

[32] El Brasil és el país més violent del món per a travestis i transsexuals. OLIVEIRA, L. O Povo, 27 en. 2020. Disponible en: https://www.opovo.com.br/noticias/brasil/2020/01/27/brasil-e–o-pais-mais-violento-para-travestis-e-transexuais-no-mundo–revela-estudo.html Accés el 19 juny 2020.

[33] El que ha dit Bolsonaro sobre les dones, negres i gais. EL PAÍS Brasil, 07 oct. 2018. Disponible en: https://brasil.elpais.com/brasil/2018/10/06/politica/1538859277_033603.html Accés el 13 juny 2020.

[34] Bolsonaro: “El quilombola [NT5] no serveix ni per a procrear”. Congresso em Foco, UOL, 05 abr. 2017. Disponible en: https://congressoemfoco.uol.com.br/especial/noticias/bolsonaro-quilombola-nao-serve-nem-para-procriar/ Accés el 13 juny 2020.

[35] L’ambaixada de Xina ho rebat a Weintraub sobre el coronavirus: “Cunho racista”. LUCIZANO, E. UOL, 06 abr. 2020. Disponible en: https://noticias.uol.com.br/politica/ultimas-noticias/2020/04/06/embaixada-da-china-weintraub-coronavirus.htm Accés el 28 maig 2020.

[36] El Brasil passa de les seixanta-sis mil morts per Covid-19. O Globo – Sociedade. 07 jul. 2020. Disponible en: https://oglobo.globo.com/sociedade/brasil-ultrapassa-66-mil-mortes-por-covid-19-indica-consorcio-de-veiculos-da-imprensa-em-boletim-das-13h-24519587 Accés el 07 jul. 2020.

[37] Mapa de les privatitzacions: el govern té 115 projectes en cartera i vol almenys rematar sis empreses públiques en 2020. ALVARENGA, D. G1 Economia. 31 en.2020. Disponible en https://g1.globo.com/economia/noticia/2020/01/31/mapa-das-privatizacoes-governo-tem-115-projetos-em-carteira-e-quer-leiloar-ao-menos-6-estatais-em-2020.ghtml Accés el 07 jul. 2020.

[38] Bolsonaro li diu *“I love you”* a Trump, però no rep un “t’estime” de tornada. Últim Segon, 25 set. 2019. Disponible l’https://ultimosegundo.ig.com.br/mundo/2019-09-25/bolsonaro-diz-i-love-you-pra-trump-mas-nao-recebe-te-amo-de-volta.html Accés el 07 jul. 2020.

[NT1] Cal remarcar que la inserció de l’home en la vida no quotidiana no significa que ja no formi part de la vida quotidiana. La vida no quotidiana és, en realitat, una petita visió de l’essència real del fenomen que es va superar en aquell moment. La vida quotidiana és intrínseca a les pràctiques socials de la humanitat, en aquest sentit, superar-la en totes les seves determinacions en una societat capitalista és humanament impossible.

[NT2] Bolsonaro diz ‘I love you ’ para Trump, que desdenha : ‘ Bom te ver de novo’. Jornal O Dia. 25 set. 2019. Disponível em : https://istoe.com.br/bolsonaro-diz-i-love-you-para-trump-que-desdenha-bom-te-ver-de-novo/ Acesso em : 19 jun. 2020.

[NT3] De Rio Gran do Sul (Nota del Traductor)

[NT4] “Allà” es refereix a un quilombo. El *quilombo era el refugi d’esclaus fugitius en l’època de l’esclavitud. Persisteixen molts en l’actualitat (N. del T.)

[NT5] El que viu en un quilombo. Veieu nota [NT4] (N. del T.)

Institut Paulo Freire de Espanya · https://www.rizoma-freireano.org/necropolitica-la-racionalitat-de-la-pedagogia-quotidiana-del-govern-bolsonaro-a-brasil/ · Licencia Creative Commons Reconocimiento-No comercial-Compartir igual